

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

II. 1915.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1915.

ROMEYN DE HOOGHE als ontwerper van penningen.

De Rotterdamsche archivaris J. H. W. UNGER gaf in het *Rotterdamsche Jaarboekje* van 1888, pag. 169—193 eene uitgebreide beschrijving der vroedschapspenningen dier stad en uit zijn zeer belangrijk artikel kwamen wij te weten, dat niemand minder dan de bekende schilder en etser ROMEYN DE HOOGHE de teekening gemaakt heeft, waarnaar de oudste Rotterdamsche vroedschapspenning van 1689 (VAN LOON III, p. 420) vervaardigd is. Bij een' brief, 4 Januari 1689 geschreven aan burgemeesteren der stad, voegt hij «eenige kleijne schetsjens», 5 in getal, waarvan een wat gewijzigd en vereenvoudigd gekozen is en waarnaar DANIEL DRAPENTIER, de stempels in twee grootten (31 en 33 mM.) gesneden heeft, terwijl zij door den muntmeester van Dordrecht MATTHEUS SONNEMANS geslagen zijn.

Haarlem was Rotterdam in het laten maken van vroedschapspenningen voorgegaan; immers bij vroedschapsresolutie van 18 Nov. 1687 werd besloten over te gaan «tot het doen slaen voor de presente Heeren in de Vroetschappen, in plaetse van de halve Rijckx-

daelder, b̄y occasie van de tegenwoordige sleghte munte, een penñ. ter halte ofte valeur van een halve Ryckxdaelder». In de Thesauriersrekening van 1688 komt voor de eerste maal voor een afzonderlijk hoofd, getiteld «Anderen UUtgeeff wegens het doen maecken en aencopen van: nieuwe silvere vroetschappenñ, welcke vroetschappenñ, hier voor f°. 47 in ontfangh sijn verantw^o.». Uit de drie posten, onder dit hoofd vermeld, blijkt, dat toen sijn aangemaakt «dertien hondert elf dubbelde en drie duysent ses enkelde vroetschapspenningen» en dat is «betaelt aen DANIEL DARPENTIER de somme van hondert ponden volgens quit. en nog de somme van twee hondert en vijftigh ponden volgens ordonñ. en quit. mèt welcke ordonñ. de eerste quit. wert geapprobeert eñ sulcx te saemen drie hondert eñ vyftigh ponden over 't maecken van stempels van voors. dubbelde en enkelde vroetschapspenñ. ent verbeteren van stempels van dubbelde penñ».

Jhr. ROELL, gemeente archivaris van Haarlem, aan wien ik deze bizonderheden te danken heb, deelde mij mede, dat in de vroedschapsresoluties de naam van den ontwerper der penningen niet genoemd wordt.

Zeer vele der talrijke prenten van ROMEYN DE HOOGHE zijn, zooals IMMERZEEL ¹⁾ zeer terecht zegt, «dikwijls met beelden en toevoegsels overladen». Dit is zeer zeker ook het geval met den Rotterdamschen vroedschapspenning, die op de keerzijde op eene oppervlakte van 31 mM. het standbeeld van ERASMUS, een eerepoort met het borstbeeld van WILLEM III, waardoor men een gezicht op de Maas met zeilende schepen

¹⁾ J. IMMERZEEL JR. *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders*. Amsterdam 1842 deel II, pag. 51.

ziet afgebeeldt, terwijl op den voorgrond eene raadsvergadering voorkomt, waaraan niet minder dan 18 personen deelnemen! Als men nu weet, dat ROMEYN DE HOOGHE in 1688 te Haarlem woonde en bij den Magistraat der stad zeer gezien was ¹⁾, dan is het zeer waarschijnlijk, dat hij ook de teekening van den Haarlenschen vroedschapspenning vervaardigde, waarvan DANIEL DRAPPENTIER de stempels gesneden heeft. De voorstelling op de keerzijde waarop het doorzeilen van den keten, die den haven van Damiate afsloot, afgebeeld wordt, doet zeer denken aan de bekende historischeprenten van ROMEYN DE HOOGHE. De Rotterdamsche vroedschap zal, toen bij haar de wensch naar presentiepenningen opgekomen is, zeker wél hebben laten onderzoeken wie de penningen voor Haarlem kort te voren had geleverd en hare penningen naar het voorbeeld dier stad besteld hebben. Zeker weten we, dat, toen de vroedschap van Alkmaar in 1692 besloot het presentiegeld harer leden te vervangen door penningen, er onderzocht werd, wat de invoering daarvan gekost had te Gouda, waar men juist dat jaar voor het eerst vroedschapspenningen had laten vervaardigen ²⁾. Uit het artikel «*De Alkmaarsche Vroedschapspenningen* door C. W. BRUINVIS» ³⁾ weten we, dat ROMEYN DE HOOGHE voor die stad de teekening maakte, waarnaar de Amsterdamsche stempelsnijder REINIER ARONDEAUX in 1692 de stempels sneed ⁴⁾.

¹⁾ A. VAN DER WILLIGEN Pz. *Les artistes de Harlem*. Harlem 1870. pag. 181.

²⁾ Afgebeeld bij v. LOON I, pag. 151.

³⁾ *Tydschrift voor Penningkunde* 1895, p. 52.

⁴⁾ Afgebeeld bij v. LOON I, pag. 168.

Uit de hiervolgende acte, berustende in het protocol van den Haagschen notaris F. FABRI blijkt tevens, dat reeds in 1683 aan ROMEYN DE HOOGHE penningen zijn ter hand gesteld, waarvan de stempels eveneens door DANIEL DRAPPENTIER zijn vervaardigd en die door M. SONNEMANS te Dordrecht zijn geslagen. Deze penning, met zijn talrijke attributen herinnert zóó sterk aan de hierboven beschreven penningen van ROMEYN DE HOOGHE, dat we, ook zonder de acte te kennen, zeker niet zouden aarzelen hem als den ontwerper aan te wijzen.

Op huyden den 20 December 1686.

Compareerden etc.

Mr. DANIEL DRAPPENTIER stempelsnijder alhier in den Hage ende heeft ter requisitie van d' H^r. MATTHEUS SONNEMANS muntmeester van Hollandt getuyght ende verclaert sulcx hy doct by desen hoe waer is, dat nu drie jaeren geleden hy comparant op 't versoeck van de requirant is gegaan van Dordrecht naer Haerlem omme aldaer sestich goude medailles te leveren aen de H^r. ROMIJN DE HOOGH ende specialyck van de requirant ordre gehadt te hebben omme de voorsz medailles selfs in handen van de voorn. ROMIJN DE HOOGH te leveren, gepackt zijnde geweest in twee doosen, gelyck hy deposant deselvige oock verklaerde in handen van de voorn. ROMIJN DE HOOGH geleverd te hebben.

Wyders verclaerde de voorn. deposant dat hy benefens ende ten versoecke van de voorn. ROMIJN DE HOOGH daerop is vertrocken na Amsterdam ende de selvige twee doosen waerinne waeren de

voorsz. medailles in 't by wesen van de voorn. ROMIJN DE HOOCH behandicht heeft aen Sr. BECX, verders niet getuygende gaff den voorn. deposant voor redenen van wetenschap, dat de gene hier-vooren geexprimeert ende daerenboven hy eenige van de voorsz medailles heeft gesien tot Haerlem, ten huuse van de voorsz ROMIJN DE HOOCH ten tyde hy deposant die aldaar heeft gebracht ende dat hy deposant de stempels daertoe heeft gesneden staende op de eene zyde van de medailles de stadt Hamburgh ende op de andere zyde een beelt uitbeeldende de wissel.

Bereyt wesende de voorsz zijne depositie des noot ende daertoe versocht wesende onder solem-nelen eede etc. etc.

DANIEL DRAPPENTIER.

PAUL DE BAEN.

F. v. BEAUMONT.

FERD. FABRI. nots pub^l.

De penning, in deze acte vermeld, kan slechts de halve gouden Portugaloser ¹⁾ zijn, dien wij boven dit artikel afbeelden. De voorzijde vertoont op den voorgrond de Elbe, in de gedaante van een zittenden ouden man, met een scheepskroon op het hoofd, in de rechterhand een met vruchten gevulden hoorn des overvloeds en in de linker een roeispaan houdend. Met de linker arm rust hij op een waterkruik, waarop ALBIS en

¹⁾ In Hamburg sloeg men sedert 1667 groote gouden herinneringsmunten, die onder den naam van „Bank Portugalöser“ bekend waren, en als geschenken dienst deden. Nog in de 19de eeuw komen zij voor. H. Halke, *Handwörterbuch der Münzkunde*. Berlin 1909. p. 288.

waaruit water stroomt. Aan zijne voeten een wereldbol, achter hem een spitse zuil, waarop het wapen van Hamburg en 1683. Op den achtergrond de stad, bestraald door een hemellicht, waarin het alziend oog. Onderschrift: PACE ET VIGILANTIA. Op de keerzijde is de Hamburgsche Bank afgebeeld, in de gedaante eener naar rechts gewende zittende vrouw met een boek op de schoot en een stadskroon op het hoofd. In de linker hand houdt zij een in evenwicht hangende weegschaal, in de rechter een Mercuriusstaf. Aan hare voeten een kronkelende slang. Voor haar staat een geldkist, waarop L B (LUDWIG BECALER), de naam van den oudsten bestuurder der Bank, achter haar een muur, versierd met een monogram en twee kruislings geplaatste hoorns van overvloed, waarboven TUTO.

KÖHLER ¹⁾ 2897, GAEDCHENS ²⁾ 1621.

Kunsthalle te Hamburg. Goud 36 mM.

Stellig zullen er, bij aandachtige beschouwing der tusschen 1670 en 1708 (zijn sterfjaar) vervaardigde penningen nog wel stukken aan te wijzen zijn, waarvan het ontwerp met vrij groote zekerheid aan ROMEYN DE HOOGHE kan worden toegeschreven. Ook eene bestudeering van de talrijke door hem gegraveerde historieplaten zal zeker nog wel motieven doen vinden, die zoowel op zijne penningen als op zijn platen gebruikt zijn.

's-Gravenhage, Oct. 1915.

A. O. VAN KERKWIJK.

¹⁾ J. T. KÖHLER. *Ducaten-Cabinet* Hannover 1759—1760. 2 dln.

²⁾ O. C. GAEDCHENS. *Hamburgische Münzen und Medaillen*. Hamburg 1850—1876. 3 dln.